

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av utbildningen på
språkintröduktion i gymnasieskolan vid Vim-
merby gymnasium Skolenhet 1 i Vimmerby
kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Vimmerby gymnasium Skolenhet 1

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av utbildningen på språkintruktionsprogrammet under våren och hösten 2016. Granskningen vid Vimmerby gymnasium i Vimmerby kommun ingår i detta projekt.

Vimmerby gymnasium besöktes den 26 – 29 september 2016. Ansvariga inspektörer har Mirzet Tursunovic och Ulrika Foss Rudbeck varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av utbildningen på språkintruktionsprogrammet i gymnasieskolan genomförs i ytterligare 41 skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en publikation. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Skolinspektionen har följt två elevers utbildning vid språkintruktionsprogrammet i denna granskning. Elevnamnen *Samed* och *Ali* i denna rapport är fiktiva och används endast för att underlätta läsningen.

Bakgrundsuppgifter om Vimmerby gymnasium Skolenhet 1

Vimmerby gymnasium är den enda gymnasieskolan i Vimmerby kommun. Skolan erbjuder eleverna åtta nationella program och alla fem intruktionsprogram. Skolan är indelad i fyra skolenheter, varav intruktionsprogrammen utgör Skolenhet 1.

Vid tidpunkten för skolbesöket vid Vimmerby gymnasium finns det enligt huvudmannen och rektorn 470 elever på nationella program samt 128 elever vid

introduktionsprogrammen, varav 100 elever studerar på språkintruktionsprogrammet. Detta kan jämföras med tidigare läsår då det varit ett trettiotal elever på språkintruktionsprogrammet. Den största ökningen har skett läsåret 2015/16, då antalet elever ökade från 26 till 100 elever.

Eleverna på språkintruktionsprogrammet är fördelade på fem olika undervisningsgrupper främst utifrån sina kunskaper i svenska. Två undervisningsgrupper (som skolan benämner nivå 1) har elever som läser mot kunskapskraven i årskurs 3, två grupper (nivå 2) har elever som läser mot kunskapskraven i årskurs 6 samt en grupp (nivå 3) där eleverna läser mot kunskapskraven i årskurs 9.

Resultat

1. Utformas utbildningen så att den är flexibel och anpassas efter elevernas skiftande förkunskaper och utbildningsbehov, med avseende på studietakt, omfattning och innehåll?

Frågeställningen fokuserar på i vilken omfattning huvudmannen, rektorn och skolpersonalen erbjuder eleverna en flexibel utbildning utifrån deras skiftande behov och förutsättningar. Det handlar om huvudmannens plan för utbildningen, kartläggning av elevernas kunskaper, den individuella studieplanen och hur den planen följs upp och omprövas. Forskning och identifierade framgångsfaktorer pekar på vikten av att riktlinjer finns för organisation och mottagande av nyanlända elever såväl som att en inledande bedömning genomförs av elevens kunskaper och erfarenhet. Framgångsfaktorer är också att utbildningen och undervisningen planeras och genomförs utifrån det bedömningen visar om elevens förutsättningar och behov samt att elevens utveckling mot utbildningens mål kontinuerligt utvärderas.¹

Flexibel utbildning

Av den dokumentation från huvudmannen som inkommit till Skolinspektionen inför granskningen framgår att det inte finns någon plan för utbildningen vid språkintruktionsprogrammet. Detta bekräftas i intervjuer med förvaltningens representant (verksamhetschefen), nämndföreträdare, rektorn, lärarna, studie- och yrkesvägledaren samt elevhälsans representanter.

¹ Redovisning av plan för genomförande av insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever och vid behov elever med annat modersmål än svenska, Regeringsuppdrag 2015 (Dnr 2015:779), Skolverket

Studie- och yrkesvägledaren uppger att *"det finns nog en plan för gymnasiet men inte någon specifik plan för språkintruktionsprogrammet"*. Rektorn uppger att hon *"för länge sedan skrev en men har inte skrivit en ny inför Gy-11"*. Verksamhetschefen uppger att någon plan för språkintruktionsprogrammet inte har behandlats i nämnden, men att det finns en områdesplan och en verksamhetsplan för respektive program. Företrädare för nämnden berättar: *"Vi har inte tagit någon plan i nämnden."* Han uppger att nämnden är mån om att eleverna *"så fort som möjligt ska komma vidare"* i utbildning eller arbete. I samband med faktagranskning uppger rektorn att ett arbete med att ta fram en plan för utbildningen vid språkintruktionsprogrammet har påbörjats.

Som framgår i bakgrundsuppgifter om skolan är eleverna i första hand grupperade utifrån kunskaper i svenska. Även elevens tidigare bakgrund är enligt rektorn en viktig variabel. Skolan vill på de två första nivåerna hålla samman elever som har samma språkliga bakgrund. Detta gör att merparten av eleverna i en undervisningsgrupp vid Skolinspektionens besök antingen har dari eller arabiska som sitt modersmål.

Alla elever på de två första nivåerna studerar minst fyra grundskoleämnen – svenska som andraspråk, idrott- och hälsa, matematik och modersmål. Därutöver finns det enligt rektorn möjlighet att individualisera utbildningen så att eleverna läser andra ämnen som exempelvis engelska. De elever som studerar på nivå 3 är fortsatt inskrivna på språkintruktionsprogrammet men deltar även i undervisningen på intruktionsprogrammet individuellt alternativt.

De intervjuade eleverna *Samed* och *Ali* har ingen minnesbild av i vilken mån företrädare för skolan pratat med dem om vad och i vilken takt de ska studera på programmet. Enligt det schema för respektive elev, som skolan redovisat och som bekräftats av elever och lärare, börjar skoldagen för eleverna klockan 8.15 och avslutas vanligtvis klockan 14.45. Efter det brukar vissa elever ha ämnet modersmål. Den sammantagna tiden ses av skolan som heltidsstudier.

Genomgång av *Sameds* och *Alis* scheman och intervjuer med dem och skolpersonal visar att deras utbildning endast innehåller undervisning i grundskoleämnen. De läser inte gymnasiekurser och känner inte till om den möjligheten finns. Båda eleverna har studiehandledning på modersmålet.

Eleverna har inte sökt praktik. *"Inga elever får praktik"*, säger *Samed*. Lärarna uppger dock att alla elever får möjlighet att göra praktik men, som en lärare förklarar, *"då ska eleven komma själv och be om det. Praktik är för elever som inte är motiverade"*. Lärarna uppger också att eleverna deltar i ett projekt som leds av en folkhögskola i Vimmerby. Elever och lärare från behandlingspedagogutbildningen kommer till språkintruktionsprogrammet varje tisdag och håller lektion. Det är ett sju veckor lång satsning.

Den ena elevens modersmål är inte elevens bästa skolspråk och som eleven velat läsa, och som eleven ser, som sitt modersmål. Skolan bestämde dock att eleven ska läsa sitt modersmål som ämnet modersmål och har därmed inte tillgodosett elevens önskemål. Modersmålet och bästa skolspråket sammanfaller i den andra elevens fall och eleven studerar modersmålet. Enligt rektorn och lärarna erbjuder skolan modersmålsundervisning i ett par språk vid skolan och andra språk får eleverna läsa i en närbelägen grundskola.

Kartläggning

Under samtliga intervjuer och från inskickad dokumentation framkommer att en lärare och skolsköterskan genomför ett inskrivningssamtal med alla elever som kommer till skolan med avsikt att börja studera vid språkintruktionsprogrammet. Ingen annan skolpersonal eller elevhälsans kompetenser deltar i det mötet. Utöver eleven brukar också elevens vårdnadshavare, alternativt god man, närvara samt även tolk. Det finns ett av skolan framtaget formulär som används som underlag. Skolan samlar uppgifter om eleven avseende bland annat modersmål, övriga språk som eleven behärskar och tidigare skolgång. Informationen från inskrivningssamtalet förs, enligt rektorn, över till de undervisande lärarna.

Lärarna bekräftar att de först träffar eleverna när undervisningen börjar i de fall där de inte träffat eleven vid inskrivningssamtalet. Under de första veckorna kartläggs elevens kunskaper i svenska och matematik: *"Vi testar läsning, lyssnar på dem, ser om de kan skriva latinska bokstäver och stämmer av matematikkunskaper"*, förklarar en lärare och tillägger: *"Vi testar inga andra ämnen"*. Utifrån de testerna placeras eleven i någon av de fem grupperna som finns vid skolenheten.

Samed har bott i Sverige sedan början av år 2015. Han har en tvåårig skolgång från det land han vistats i innan han kom till Sverige. En vecka efter ankomsten började han studera vid Vimmerby gymnasiums språkintruktionsprogram. Han hade inga betyg med sig från sin tidigare skolgång. På frågan om någon på gymnasiet kartlagt *Sameds* kunskaper i olika ämnen innan han började studera på språkintruktionsprogrammet svarar han: *"De har inte testat mig. De frågade mig om jag har gått i skolan och om jag kunde räkna, skriva eller läsa. Sedan började jag i klassen. Jag har inte fått något papper på det vi pratade om."*

Ali kom till Sverige för cirka ett år sedan och efter ett par veckor i ett ankomstboende flyttades han till Vimmerby och började då för första gången gå i en skola. Han har ingen tidigare skolgång från hemlandet men *"kunde skriva lite"* på sitt modersmål. Latinska bokstäver kunde han däremot inte. *Ali* uppger att det går bra för honom i skolan: *"Alla elever är snälla. Alla lärare är snälla."*

Studie- och yrkesvägledaren berättar att om eleverna har examen från gymnasiet, grundskolebetyg eller motsvarande i hemlandet ser skolan till att betyg översätts. Å andra sidan, menar han, att skolan har *"inget jättebra system för att validera. När de kan bättre svenska kan lärare testa"*.

Förkunskaper och behov

Varken *Samed* eller *Ali* har under sin utbildning tagit del av sin individuella studieplan, i vart fall inget de minns. När planen visas under intervjun med respektive elev kunde de konstatera att de ämnen som finns inskrivna i individuella studieplanen överensstämmer med de ämnen som finns i deras skolschema. Elevernas individuella studieplaner innehåller information om vilka ämnen de läser, när ämnen startar och när de ska avslutas samt information om vilka ämnen som läses om. I den ena elevens individuella studieplan är ett betyg i ett grundskoleämne inskrivet. *Samed* får undervisning i grundskoleämnena svenska som andraspråk, modersmål och idrott- och hälsa. De ämnena studerar även *Ali* och för hans del tillkommer två andra grundskoleämnena.

De två elevernas individuella studieplaner innehåller inte beskrivningar av deras mål med utbildningen, varken på kort eller längre sikt. *Samed* har förra terminen pratat med sin lärare om det nationella program han planerar studera. Någon notis om det finns inte i hans individuella studieplan.

Lärarna uppger att de brukar titta i elevernas individuella studieplaner vid utvecklingssamtal. De menar att det i planen bara ska stå information om vilka ämnen eleverna läser. När frågan ställs om de exempelvis vet vad *Samed* har för framtidsplaner avseende utbildning svarar en av hans lärare: *"Vi vet inte vad han vill bli. Just långsiktig planering tittar SYV på. SYV har ett annat system där han dokumenterar. I individuella studieplaner finns bara de ämnen som eleven ska betygsättas i."*

Studie- och yrkesvägledaren uppger att eleverna på språkin introduktionsprogrammet, såväl enskilt eller i mindre grupp, kan vara med under en dag och följa undervisning på ett nationellt program. Detta efter rekommendationer från undervisande lärare och utifrån lärarens bedömning om elevernas kunskaper i svenska räcker för att kunna följa undervisningen där. Det förekommer enligt studie- och yrkesvägledaren att språkin introduktionseleverna *"kan läsa en kurs på nationella program om svenskan är tillräckligt bra"*. Studiebesök i samhället kan ingå inom ramen för undervisningen, vilket sker på lärarnas initiativ.

Studie- och yrkesvägledaren och elevhälsans representanter uppger att de inte har varit med och upprättat elevernas individuella studieplaner. Rektorn uppger att elevernas individuella studieplaner upprättas av expeditiionspersonal,

efter anmälan från läraren som genomför inskrivningssamtal. Enligt rektorn *"informerar alla berörda"* i de fall när individuella studieplaner revideras.

Under intervjuer framkommer att information om eleven finns på flera ställen vilket gör att en helhetsbild av eleven, dess förutsättningar och behov inte finns samlad i ett dokument. Så berättar exempelvis rektorn att elevens mål med utbildningen *"finns i en portfolio hos mentorn"*. Rektorn fortsätter: *"Studie- och yrkesvägledaren har också en pärm där annat dokumenteras, elevhälsan har sina dokument."* Såväl rektorn, lärarna som övrig skolpersonal som intervjuats menar att de undervisande lärarna vid behov kan ha tillgång till alla dessa olika dokument.

Uppföljning och utvärdering

Under intervjuerna med eleverna framkommer att det är oklart för dem på vilka grunder de studerar sina ämnen eller när de är klara med ett ämne. Ingen av de två eleverna som följs i granskningen har i början på utbildningen fått en uppfattning om hur länge de kommer att studera vid programmet. *Samed* uppger att *"ingen berättade hur länge jag skulle läsa på språkintröduktion. De sa att jag bara hade 2,5 år på mig att klara svenskan, annars blir det vuxenutbildning"*.

I synnerhet *Samed* visar sitt missnöje över, vad han upplever, fräntagna möjligheter att fortsätta med samma ämnen under flera terminer för att därmed få betyg: *"Förra terminen läste vi bild, historia och geografi, men vi fick inte gå vidare med de ämnena och jag trodde att jag skulle få betyg. Nu säger de att det inte finns lärare."* Han är även missnöjd med de många upprepningar på lektionerna som, enligt honom, sker eftersom skolan *"blandar nya elever med gamla elever. Vi läser samma grammatik som förra året. Det känns tråkigt"*.

Sameds lärare och studie- och yrkesvägledaren delar i stort hans bild varför han inte fick fortsätta med samma ämnen. En lärare säger: *"Han kunde inte fortsätta på grund av att undervisande lärare saknas."* En annan lärare: *"Det stämmer att det är tillgång till lärare som styr vilka ämnen eleverna får läsa."* Studie- och yrkesvägledaren säger *"att de lärarna vi hade sa upp sig. Då har eleverna inte fått möjlighet att fortsätta läsa"*. Just vad exempelvis gäller ämnet biologi, är det lärare på nationella program som undervisar biologi på språkintröduktionsprogrammet.

Huruvida eleverna får studera biologi beror på lärarens undervisningsschema på nationella program. Lärarna berättar vidare att det är svårt att för eleverna förklara varför de har börjat studera ett ämne som de sedan inte kan fortsätta. I samband med faktagranskning uppger rektorn att de ämnen skolan har erbjudit eleverna tidigare år har skolan även erbjudit innevarande läsår. Det är dock andra lärare än de som slutade i våras som bedriver undervisning i de ämnena.

Rektorn ser på det som *"ett pedagogiskt problem"* att förklara för eleverna vad det handlar om och varför de inte fortsätter läsa alla ämnen tills de får betyg. Även om det kan stå i elevernas individuella studieplaner att de läser vissa ämnen, förklarar rektorn, innebär det oftast att det handlar om språkstödande insatser. Eleverna studerar således inte med mål att få betyg i ämnen.

De undervisande lärarna uppger att de följer upp och dokumenterar elevernas kunskapsutveckling och rapporterar in till administrationen när en elev avslutar ett ämne. Lärarna berättar att om en elev upplever sig ha kunskaper i ett ämne då finns en möjlighet för eleven att göra en prövning i ämnet. Detta, *"i den mån det finns tillgång till en lärare i ämnet"*, säger en lärare. I samband med faktagranskning förklarar rektorn att eleverna vid språkintruktionsprogrammet kan vid skolenheten studera åtta ämnen. Övriga ämnen, som exempelvis musik, bild, teknik och hemkunskap kan eleverna studera på den närmaste grundskolan.

Rektorn tror att lärarna talar om för eleverna hur de ligger i förhållande till kunskapskraven. Samtidigt upplever hon att eleverna säger att de inte vet vad som krävs, *"det är en diskrepans"* som enligt henne kan bero på att någon lärare är otydlig eller att eleven inte förstår. Enligt rektorn sätts betygen oftast vid terminens slut, även om eleverna är klara i exempelvis februari eller mars.

Studie- och yrkesvägledaren anser att det finns elever på språkintruktionsprogrammet som är osäkra på vilka mål de ska uppnå och vad som krävs för att de ska komma vidare med sin utbildning.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att utbildningen inte är flexibelt utformad och anpassad efter elevernas skiftande förkunskaper och utbildningsbehov, avseende studietakt, omfattning och innehåll.

Exempel på detta är kvalitén i genomförande och innehåll i kartläggningen av elevernas utbildningsbakgrund och behov av utbildning som sker vid inskrivningssamtalet. Skolan har begränsade möjligheter att anpassa elevernas utbildning så att den i större utsträckning innehåller undervisning i de ämnen som en elev bedöms behöva för sin fortsatta utbildning. Ett ytterligare område handlar om elevernas individuella studieplaner som inte alltid överensstämmer med det som eleverna faktiskt gör på utbildningen. Dessutom skulle ett mer strukturerat och tydligt arbete med uppföljning och utvärdering av elevens ämneskunskaper leda till att eleverna får bättre bild av sin utbildning.

2. Får eleverna studie- och yrkesvägledning som en integrerad del av deras utbildning, så att de stöds och vägleds inför deras framtida utbildnings- och yrkesval?

Frågeställningen fokuserar på om eleverna får studie- och yrkesvägledning av skolpersonalen som en integrerad del av deras utbildning, så att de får kunskap om och kan göra medvetna och självständiga val om sin studie- och yrkesinriktning. Det handlar alltså om att personalen på skolan ska informera och ge eleverna vägledning inför de val av kurser som erbjuds, om möjligheterna till fortsatta studier i och utanför gymnasieskolan och om framtida yrkesval och att den studie- och yrkesvägledning som elevernas får är en integrerad del av deras utbildning. En del av detta vägledningsarbete handlar också om att ge eleverna stöd i att formulera mål för sina studier. Vidare handlar det om att eleverna ska öka förmåga till studieplanering och att ta ställning till sin studie- och yrkesinriktning. Forskning visar på vikten av ett nära samarbete med omgivande samhälle för att utveckla utbildningen och dess kvalitet.²

Personal

Enligt verksamhetsredogörelserna och det som framkommer under intervjuerna har eleverna på språkintruktionsprogrammet tillgång till en studie- och yrkesvägledare (på 25 procent) samt en praktiksamordnare (på 50 procent). Under intervjuerna framkommer att studie- och yrkesvägledaren kommer in i undervisningsgrupperna för att presentera sig och sitt uppdrag vid skolan. Båda de elever som intervjuats vet var studie- och yrkesvägledaren sitter i skolan och vad han heter. I samband med faktagranskning uppger rektorn att hon från och med vecka 45 planerar att öka omfattningen på studie- och yrkesvägledningstjänsten till 75 procent.

Den studie- och yrkesvägledare, som Skolinspektionen intervjuat, började sin anställning vid skolan 2008: *"Jag har sagt upp mig men är kvar litegrann under hösten på timmar. Mellan februari och augusti fanns ingen studie- och yrkesvägledare för eleverna."* Han planerar att arbeta på skolenheten fram till och med februari 2017 i en uppskattad omfattning på mellan 15 och 20 procent av en heltidstjänst.

Studie- och yrkesvägledaren berättar om elevernas bristande tillgång till studie- och yrkesvägledning: *"Det finns risk att en och annan elev inte får den hjälp eleven behöver. Skulle skolan ha mer syv-resurser skulle de få mer stöd och hjälp. Nu är det*

² Redovisning av plan för genomförande av insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever och vid behov elever med annat modersmål än svenska, Regeringsuppdrag 2015 (Dnr 2015:779), Skolverket

100 elever. Nu ligger fokus på det mest akuta och viktigaste." Han påpekar dock att lärarna också är duktiga och att de i viss mån kunde kompensera en frånvarande studie- och yrkesvägledare.

Även rektorn berättar att lärarna och studiehandledarna *"har tagit stort ansvar"* under tiden eleverna inte haft tillgång till en studie- och yrkesvägledare.

Rektorn bekräftar också att det har varit svårt att tillgodose elevernas behov av studie- och yrkesvägledning under vårterminen 2016. Enligt rektorn hade eleverna formell tillgång till en studie- och yrkesvägledare från nationella program, men *"hon sa att hon inte hann med detta uppdrag. Eleverna kom då i kläm."*

Enligt verksamhetschefen pågår en rekrytering av en studie- och yrkesvägledare som uteslutande ska arbeta med eleverna på språkintruktionsprogrammet. Enligt verksamhetschefen råder det dock stor brist på studie- och yrkesvägledare varför rekryteringen hittills inte har lyckats. Nämndens företrädare känner inte till att kommunen har svårt att rekrytera studie- och yrkesvägledare. Han har inte heller nåtts av signaler att eleverna på språkintruktionsprogrammet i princip varit utan studie- och yrkesvägledning under flera månader.

Vägledning

Studie- och yrkesvägledaren är inte med på inskrivningssamtalet. Han ser inte heller något större behov av det eftersom *"nästan alla elever har behov av svenska"*. Han berättar att även om en nybörjarelev skulle ha ämneskunskaper i ett visst ämne på gymnasienivån skulle eleven ändå inte läsa den aktuella kursen på ett nationellt program. Detta eftersom eleven inte har tillräckliga kunskaper i svenska och skolan *"har svårt att tillgodose studiehandledare för bara en elev i en klass"*.

Studie- och yrkesvägledaren brukar ha enskilda samtal med eleverna *"när de har varit på skolan ett tag och kan mer svenska"*. Då kan samtalen handla om nationella program eller andra alternativa utbildningar för de elever som inte bedöms vara behöriga för ett nationellt program. Praktksamordnaren hjälper de elever som uttrycker önskemål om att få en praktikplats.

Samed har inte träffat studie- och yrkesvägledaren för enskilda samtal men minns att studie- och yrkesvägledaren har varit i undervisningsgruppen och presenterat sig. Han vill gärna träffa studie- och yrkesvägledaren för att prata om fortsatt utbildning. Ali har träffat studie- och yrkesvägledaren en gång och haft ett kort enskilt samtal: *"Jag frågade om hur man kan få tolv betyg. Vet inte om han längre finns på skolan."*

Medvetna och självständiga val

Som tidigare beskrivits i rapporten ges eleverna på språkintruktionsprogrammet begränsade möjligheter till individuella val av ämnen och kurser som de vill läsa. I intervjuerna med eleverna framkommer att de inte vet om de har möjlighet till att välja ämnen och kurser inom ramen för utbildningen.

Samed berättar att han ett flertal gånger uttryckt till sina lärare önskemål om att läsa flera ämnen men att detta inte har gått eftersom det saknas lärare. *Samed* brukar prata med sina vänner på folkhögskolan, som berättat att man kan få läsa flera ämnen där än vad man kan på språkintruktionsprogrammet.

Lärarna upplever att de anstränger sig att till eleverna presentera en realistisk bild av framtida studie- och yrkesmöjligheter. Samtidigt upplever de att en del elever saknar insikt i att det kan ta flera år innan de kan bli klara med sin utbildning på programmet. En lärare berättar: *"Man kanske behöver ha upprepningar och repetitioner. Men elever har svårt att se varför."*

Under intervjun med studie- och yrkesvägledaren framkommer att han på flera sätt presenterar saklig information för eleverna på språkintruktionsprogrammet om bland annat nationella program. Han delger eleverna broschyrer på flera språk och har dessutom visat Skolverkets alla filmer där nationella program presenteras. Studie- och yrkesvägledaren uppger vidare att han försöker visa att det finns fler möjligheter för eleverna även om de inte får behörighet för nationella program. Då aktualiserar han studier vid folkhögskolan, arbetsmarknadsutbildningar och vuxenutbildning. Studie- och yrkesvägledaren påpekar särskilt att många av de ensamkommande ungdomarna har mycket arbetslivserfarenhet och att de kan slussas vidare till yrkesutbildningar om de så vill.

Integrerad del av utbildningen

Studie- och yrkesvägledaren och de intervjuade lärarna säger att de samverkar genom att studie- och yrkesvägledaren brukar delta i lärarnas arbetslagsmöten. Dessutom uppger både studie- och yrkesvägledaren och lärarna att studie- och yrkesvägledaren förmedlar relevant information till lärarna efter att ha samtalat med enskilda elever.

Som tidigare beskrivits deltar studie- och yrkesvägledaren varken vid inskrivningssamtalen eller vid kartläggningen av elevernas kunskaper och deras placering i lämpliga undervisningsgrupper. Studie- och yrkesvägledaren berättar att han inte heller brukar medverka i undervisningen.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna inte ges studie- och yrkesvägledning som en integrerad del av sin utbildning så att de stöds och vägleds inför sina framtida utbildnings- och yrkesval.

Eleverna har under en begränsad period varit utan tillgång till en studie- och yrkesvägledare för att få vägledning avseende framtida yrkes- och studieval. Lärarna har under den tiden delvis fyllt den funktionen.

Även med en studie- och yrkesvägledare ges inte alla elever möjligheter att utveckla sin förmåga att genomföra val av studier och yrke på ett medvetet och självständigt sätt. En förutsättning för detta är att eleverna själva eller genom sin lärare aktivt söker stöd för att utveckla sin förmåga.

Studie- och yrkesvägledaren träffar inte eleverna i början av deras utbildning för att stödja dem inför utbildningsval inom språkintruktionsprogrammet.

3. Bedriver elevhälsan ett hälsofrämjande, förebyggande och åtgärdande elevhälsoarbete i nära samarbete med skolans övriga personal?

Frågeställningen fokuserar på i vilken grad elevhälsan arbetar hälsofrämjande, förebyggande och åtgärdande, och i detta arbete samverkar med övriga personalgrupper på skolenheten. Främst i syfte att stödja elevens utveckling mot målen för utbildningen. Tillgången till elevhälsa bedöms på huvudmannanivå. Frågan om hur elevhälsan arbetar gentemot eleverna bedöms på skolenhetsnivå. Forskning och en identifierad framgångsfaktor pekar på vikten av att det finns samsyn i förhållningssätt där all personal tar ett gemensamt ansvar och att de nyanlända eleverna är hela skolans angelägenhet.³

Tillgång

I verksamhetsredogörelserna framgår att eleverna på språkintruktionsprogrammet har tillgång till skolsköterska, specialpedagoger, kurator samt psykolog. Vid behov anlitas skolläkare.

Under Skolinspektionens besök vid skolenheten har specialpedagogen, kuratorn, skolsköterskan och psykologen intervjuats. Samtliga arbetar med alla gymnasieelever vid skolan. Specialpedagogen har varit anställd vid skolan un-

³ Redovisning av plan för genomförande av insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever och vid behov elever med annat modersmål än svenska, Regeringsuppdrag 2015 (Dnr 2015:779), Skolverket

der ett år och är anställd på heltid. Kuratorn och skolsköterskan har också heltidstjänster. Kuratorn har varit anställd vid skolan under tolv år och skolsköterskan under 25 år. Psykologen arbetar på konsultativ basis i en varierande omfattning som kan uppgå till cirka åtta timmar i veckan. Psykologen har arbetat vid skolan under tre terminer och arbetar både med elevärenden och med organisatoriska frågor.

Elevhälsan berättar att deras uppdrag ser likadant ut för hela skolan och att det inte finns några särskilda direktiv när det gäller arbete med eleverna på språkintroduktionsprogrammet. Samtliga, utom psykologen, brukar presentera sig i klasserna och berätta för eleverna vilken hjälp de kan erbjuda. Skolsköterskan är också med på inskrivningssamtalen och träffar alla elever innan de börjar studera på språkintroduktionsprogrammet.

Rektorn och lärarna uppger att de flesta ur elevhälsans personal brukar presentera sig och sitt uppdrag i undervisningsgrupperna så att eleverna får se de olika kompetenser som ingår i elevhälsan. Då får eleverna också veta var de sitter på skolan.

De båda intervjuade eleverna är inte bekanta med begreppet elevhälsan men båda känner till att flera yrkesgrupper i elevhälsan finns vid skolan samt var de sitter. Båda eleverna uppger att de har träffat skolsköterskan vid inskrivningssamtalet, även därefter bland annat vid vaccinationer, och att de alltid har fått den hjälp de har behövt. De har inte träffat övriga i elevhälsan.

Hälsofrämjande arbete

Skolsköterskan berättar att hon vid inskrivningssamtalen får en bild av elevernas hälsotillstånd. Detta ser hon som ett viktigt inslag i det hälsofrämjande arbetet vid skolenheten. I de fall när skolsköterskan bedömer att det behövs får lärarna hennes återkoppling efter inskrivningssamtalet. Det kan exempelvis handla om en elev med någon hälsoproblematik av betydelse för lärarnas planering och genomförande av undervisningen. Skolsköterskan medger att det finns vissa elever som i mer än ett år väntat på sitt hälsosamtal. Det förklaras med den stora ökningen av eleverna på språkintroduktionsprogrammet under en kort tid.

Under intervjun med elevhälsan framkommer det att de genomfört ett flertal hälsofrämjande insatser riktade oftast mot skolans samtliga elever. Det har bland annat handlat om skolans likabehandlingsarbete, arbete med att motverka kränkande behandling, sex och samlevnad samt antirökningsinformation riktad till samtliga elever. I det fallet var det en extern föreläsare som någon ur elevhälsan hade beställt.

Samed minns att kuratorn förra terminen pratade i hela klassen om alkohol och stress. Eleverna fick ställa frågor och *Samed* tycker att det var intressant. Några sådana insatser minns dock inte *Ali* att han har medverkat i.

Förebyggande arbete

Rektorn uppger att elevhälsans representanter och i synnerhet kuratorn, som en del i det förebyggande arbetet, bedriver ett kontinuerligt arbete med grundläggande värderingar tillsammans med eleverna och skolans övriga personal. Rektorn lyfter även fram skolans samverkan med externa aktörer som idrottsföreningar och folkhögskolan som har förebyggande karaktär.

Elevhälsans representanter berättar att arbetsmiljön är viktig och målet är att ha god stämning mellan elever och elever och mellan elever och lärare. Även det faktum att eleverna på språkintruktionsprogrammet fysiskt är integrerade med skolans övriga elever ses av elevhälsans kompetenser som ett förebyggande arbete. Ändå efterlyser de mer samverkan med nationella program och framförallt att det blir mer återkommande och planerade insatser.

Även lärarna efterlyser mer samarbete med nationella program, som en lärare uppger: *"Vi har pratat med att få till mer integration på skolan. Vi har diskuterat faddrar, mentorskap."* Lärarna uppger att en del elever vill prata med sina lärare om stress och trauma. Det förekommer att lärarna hänvisar eleverna till skolans kurator som har bättre förutsättningar att erbjuda adekvat hjälp och stöd.

Samed berättar att han önskar mer *"kontakt med svenska ungdomar, för hur kan man få kontakt med någon man inte känner"*, undrar han. *Ali* träffar inte heller *"svenska elever. Jag vill, men de kanske inte vill"*, säger han.

Åtgärdande arbete

Enligt rektorn arbetar specialpedagogen och psykologen i första hand handläggande gentemot lärarna och även åtgärdande direkt med eleverna. Elevhälsans representanter berättar att eleverna vid språkintruktionsprogrammet spontant brukar ta kontakt med skolsköterskan och även kuratorn. *Samed* och *Ali* har dock en oklar bild kring vad elevhälsans kompetenser skulle kunna hjälpa dem med i deras skolgång.

Elevhälsans samarbete med skolans personal

Rektorn, lärarna och elevhälsans representanter berättar att det finns rutiner för samverkan mellan lärare och elevhälsan som enligt samtliga inte används i någon större utsträckning.

Elevhälsoteamet utgör ett eget arbetslag med regelbundna möten i arbetslaget. De önskar att få vara med på lärarnas arbetslagsträffar: *"Det har varit dåligt just med språkintruktionsprogrammet, det har varit lite svårt att komma in. Vi lyckas*

inte vara med på deras arbetslagsträffar. Vi jobbar mer med varje lärare, det är en ledningsfråga att se till att vi kan delta", förklarar en av representanterna för elevhälsan.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att elevhälsans hälsofrämjande, förebyggande och åtgärdande elevhälsoarbete inte fullt ut bedrivs i nära samarbete med skolenhetens övriga personal.

Eleverna vid språkintruktionsprogrammet har tillgång till samtliga de kompetenser som elevhälsan ska innehålla. Eleverna har dock begränsade kunskaper om tillgång till och kunskaper om elevhälsan och dess olika kompetensers respektive ansvarsområden. Elevhälsan och övriga personalgrupper samverkar inte i sådan utsträckning att det skapas en samsyn i förhållningssätt där alla tar ett gemensamt ansvar för eleverna.

Syfte och frågeställningar

Syftet är att granska om elevernas utbildningsbehov på språkintruktionsprogrammet, och om eleverna på detta program får stöd och vägledning under sin utbildning och inför fortsatta studier och yrkesliv.

För att uppfylla detta syfte ska följande frågeställningar besvaras:

- 1) Utformas utbildningen så att den är flexibel och anpassas efter elevernas skiftande förkunskaper och utbildningsbehov, med avseende på studietakt, omfattning och innehåll?
- 2) Får eleverna studie- och yrkesvägledning som en integrerad del av deras utbildning, så att de stöds och vägleds inför deras framtida utbildnings- och yrkesval?
- 3) Bedriver elevhälsan ett hälsofrämjande, förebyggande och åtgärdande elevhälsoarbete i nära samarbete med skolans övriga personal?

Metod och material

Granskningsdesignen utgår från två elevers skolsituation på språkintruktionsprogrammet. Information till granskningen samlas in genom dokumentstudier i form av verksamhetsredogörelse och annan dokumentation från skolen-

heten som belyser arbetet inom språkin introduktionsprogrammet. Dokumentstudier kompletteras med intervjuer med elever, pedagoger, elevhälsa, handledare, studie- och yrkesvägledare, rektor samt representanter för huvudmannen.

Skolinspektionen har inför granskningsbesöket begärt att få ta del av den dokumentation som finns kring eleverna i form av plan för utbildningen, individuell studieplan samt underlag av bedömningar av elevens kunskaper för upprättande av planen samt elevernas schema. Skolinspektionen har också begärt få in dokumentation av gymnasieenhetens systematiska kvalitetsarbete avseende språkin introduktionsprogrammet samt eventuell information avseende språkinformationsprogrammet på skolan som kan vara av vikt för granskningen.